

ชื่อหนังสือพิมพ์	วันที่	ปีที่	ฉบับที่	หน้า
เชียงใหม่ไกร	20 ก.พ. 2554	20	7158	5

66 “กลองสะบัดชัย”

นาฏลีลาของคนล้านนา

การ

ตีกลองสะบัดชัย เป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านในล้านนา ซึ่งมักจะพบเห็นในขบวนแห่ หรืองานแสดงศิลปะพื้นบ้านโดยทั่วไป ลีลาในการตีกลองมีลักษณะโดดเด่นเร้าใจ โดยใช้วิธีวีสวนต่างๆ ของร่างกาย ด้วยเหตุนี้จึงทำให้การแสดงตีกลองสะบัดชัยเป็นที่ประทับใจของผู้ที่ได้ชม และนับว่าการตีกลองสะบัดชัยเป็นศิลปะที่น่าชื่อเสียงทางด้านวัฒนธรรมมาสู่ล้านนาได้ไม่น้อย

แม้ว่าในช่วงหลังบทบาทของกลองสะบัดชัยจะอยู่ในฐานะ “การแสดง” และก่อนที่จะมาเป็นการแสดงนั้น กลองสะบัดชัยได้พัฒนารูปแบบจังหวะและลีลาการตีมาหลายยุคหลายสมัย

หน้าที่ของกลองสะบัดชัยนอกจากการแสดงเป็นหลักแล้ว ในอดีตยังมีหน้าที่เป็นเสมือนสัญญาณเวลาที่จะโจมตีข้าศึก ในตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ฉบับพระงาม ผู้ที่ 2 กล่าวถึงสมัยพระยามังราย ตอนขุนครามรบพระยาเล็กที่เมืองเชลียงค์ ขุนครามแต่งกลให้ขุนเมืองเชริงเป็นปีกขวา ขุนเมืองฝางเป็นปีกซ้าย ยกพลเข้า

ชื่อหนังสือพิมพ์	วันที่	ปีที่	ฉบับที่	หน้า
เชียงใหม่นิวส์	20 ก.พ. 2554	2000	715 8	5

โจมตี ความตอนหนึ่งว่า “..เจ้าขุนครามแต่งกลเล็กฉนี้แล้วก็หื้อสัญญาภิพลเคาะคล่องโย้ง (ฆ้อง) ตีกลองชัย ยกสกุลโยธาเข้าชุมชนพระญาเบิกยูขึ้นมาวันนั้นแล..”

กลองสะบัดชัยยังเป็นเสมือนสัญญาณบอกข่าวในชุมชน จากวรรณกรรมไทเขินเรื่อง เจ้าบุญหลง ตอนที่ชาวเมืองปัญจนครผูกผุสรทเพื่อเสี่ยงเอาพระยาเจ้าเมือง อามายต์ได้สั่งให้เสนาไปป่าวประกาศ “..อมาตย์แก้วพรองเมือง หื้อเสนาเมืองเอ็นปาว ค้อนฟาดหน้ากลองไชยเสี่ยงดังไปผับจอดรู้อดเสี่ยงปัญจนคร..”

นอกจากนั้นกลองสะบัดชัยยังเป็นเครื่องดนตรีในงานมหรสพจากวรรณกรรมเรื่อง อุตสาบารส ตอนพระยากาลิพรหมทัตราชานำเหลีสुरาเทวีไปเที่ยวชมสวนอุทยานและมีเล่นมหรสพ กล่าวถึงการตีกลองสะบัดชัย ตอนหนึ่งว่า “..มหาชนก อันว่าคนทั้งหลายก็เหล้มโหรสพหลายประการต่างๆ ลางพร่องก็ตีกลองสะบัดไชยตื้นเต้น ลางพร่องก็ตีพาทย์ ค้องการสับ ลางพร่องเยยะหลายฉบับพ้อนตบตีนมือ ลางพร่องปักกะดิกเอามือตางตื้น..”

อาจารย์สนั่น ธรรมธิ นักวิชาการศึกษา สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ได้วิเคราะห์บทบาทของกลองสะบัดชัยว่าในอดีตกลองสะบัดชัยนั้นจะเกี่ยวพันกับ “ฝ่ายอาณาจักร” กษัตริย์หรือเจ้าเมืองและกองทัพทั้งนั้น ต่อมาเมื่อสถาบันกษัตริย์ของล้านนาถูกลดอำนาจลงจนสูญสิ้นไปในที่สุด กลองสะบัดชัย ซึ่งถือได้ว่าเป็นของสูงจึงเปลี่ยนที่อยู่ใหม่ไปอยู่กับ “ฝ่ายศาสนจักร” ดังนั้นวัดจึง

ชื่อหนังสือพิมพ์	วันที่	ปีที่	ฉบับที่	หน้า
เชียงใหม่นิวส์	20 ก.พ. 2554	2008	7158	5

เป็นสถานที่รองรับกลองสะบัดชัยมาอีกทอดหนึ่ง และเมื่อเข้าไปอยู่ในวัด หน้าที่ใหม่ที่เพิ่มขึ้นของกลองสะบัดชัยก็คือตีเป็น “พุทธบูชา” จนได้ชื่ออีกชื่อหนึ่งว่า “กลองปฐจา”

อย่างไรก็ตาม แม้ว่ากลองสะบัดชัยจะทำหน้าที่ใหม่แล้ว ทว่าหน้าที่เดิมก็ยังคงเป็นเสมือน “สัญญาณ” เพราะเนื่องจากวัดเป็นศูนย์รวมของชุมชน ชาวสารต่างๆ จึงมักออกจากวัด นอกจากนั้นการตีกลองสะบัดชัยยังเป็นสัญญาณเรียกประชุม สัญญาณบอกเหตุฉุกเฉิน สัญญาณบอกวันโกนวันพระ และยังมีหน้าที่รองลงมาคือเป็น “มหรสพ” ซึ่งเหลือเฉพาะในงานบุญสำคัญ อาทิ งานสลากกัณฑ์ งานบอยหลวง เป็นต้น

อาจารย์สนั่น ธรรมธิ ยังกล่าวถึงการตีกลองสะบัดชัยในโอกาสต่างๆ ว่า จะมีลักษณะและลีลาการตีไม่เหมือนกัน อย่างเช่น การตีเมื่อเวลามีประชุมหรืองานของส่วนรวมที่ต้องช่วยกันทำนั้น จะตีเฉพาะกลองใหญ่โดยเริ่มจากจังหวะช้าและเร่งเร็วขึ้น การตีเพื่อบอกเหตุฉุกเฉิน เช่น ไฟไหม้ ไล่ขโมย จะตีเฉพาะกลองใหญ่มีจังหวะเร่งเร็วติดๆ กัน

□□□ ในอดีตกลองสะบัดชัยนั้นจะเกี่ยวพันกับ “ฝ่ายอาณาจักร” กษัตริย์หรือเจ้าเมืองและ กองทัพทั้งนั้น ต่อมาเมื่อสถาบันกษัตริย์ของ ล้านนาถูกลดอำนาจลงจนสูญสิ้นไปในที่สุด กลองสะบัดชัยซึ่งถือได้ว่าเป็นของสูงจึงเปลี่ยน ที่อยู่ใหม่ไปอยู่กับ “ฝ่ายศาสนจักร” ดังนั้นวัด จึงเป็นสถานที่รองรับกลองสะบัดชัยมาอีกทอด หนึ่ง และเมื่อเข้าไปอยู่ในวัด หน้าที่ใหม่ที่เพิ่มขึ้น ของกลองสะบัดชัยก็คือตีเป็น “พุทธบูชา” จน ได้ชื่ออีกชื่อหนึ่งว่า “กลองปฐจา” □□□

กลุ่มภารกิจจดหมายเหตุและสารนิเทศท้องถิ่น

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยแม่โจ้

NORTH CLIPPING 2554/ 00157

ชื่อหนังสือพิมพ์	วันที่	ปีที่	ฉบับที่	หน้า
เชียงใหม่นิวส์	20 ก.พ. 2554	28	7158	5

ชื่อหนังสือพิมพ์	วันที่	ปีที่	ฉบับที่	หน้า
เชียงใหม่นิวส์	20 ก.พ. 2554	20	7158	5

ส่วนการตีเพื่อบอกวันพระวันโกน จะตีทั้งกลองใหญ่และกลองลูกคู่บมิจาบ และฆ้องประกอบจังหวะ

ปัจจุบันเราจะเห็นว่า กลองสะบัดชัยถูกนำมาตีในโอกาสต่างๆ มากขึ้น สีสันการตีก็เปลี่ยนไปจากเดิมโดยจะมีการออกสีลวดลายขึ้นเชิง การออก ลวดลายหน้ากลองของผู้ตี ก็เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสามารถในเชิงการ ต่อสู้ของตน การออกอาวุธขณะตีนอกจากไม้ตีที่เรียกว่า “ค้อน” แล้วผู้ตี ยังใช้อวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกายเป็นอาวุธ เช่น หัว ศอก เข่า กำปั้น แต่ไม่ให้อวัยวะดังกล่าวสัมผัสกลอง เพราะถือว่ากลองสะบัดชัยเป็นของสูง และศักดิ์สิทธิ์

ในระยะหลังมีคนเห็นว่าการทำท่าแอ่นก้นใช้ศอก เข่า เข่า หมัด ก็ค่าเท่ากับการสัมผัสกลองเหมือนกัน ดังนั้นในระยะหลังจึงมีการใช้อวัยวะ ต่างๆ สัมผัสกลองได้ มีลีลาโดดเด่นเข้มข้นยิ่งขึ้น ขณะเดียวกันกลุ่มที่ไม่เห็น ด้วยกับการตีในลักษณะดังกล่าว เรียกการตีแบบนี้ว่า “กลองรุงรัง”

ช่วง 20 ปีที่ผ่านมา การตีกลองสะบัดชัยแบบหลังนี้ได้รับความนิยมขึ้นเรื่อยๆ เมื่อมีฝ่ายอนุรักษ์และฟื้นฟูของหลายหน่วยงานเข้ามา สนับสนุนเพราะเห็นว่าเป็นศิลปะการแสดงที่โดดเด่น เราใจและออกสีลวดลายได้ ชัดเจน กระทั่งวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ได้บรรจุวิชาตีกลองสะบัดชัยไว้ใน หลักสูตร โดยมีพ่อครูคำ กาวัว เป็นผู้ฝึกสอน ศิลปะในการตีกลองสะบัด ชัย จึงเริ่มมีมาตรฐานและเป็นที่ยอมรับกันมากขึ้น

ปัจจุบันการแสดงตีกลองสะบัดชัยเป็นที่นิยมแพร่หลาย รวมทั้ง มีการประกวดและแข่งขันกันทุกปี การคิดค้นประดิษฐ์ท่าทางใหม่ๆ เพื่อเอา ชนะในการแข่งขันจึงเป็นไปอย่างไร้ขอบเขต มีการแปรชบวน ต่อตัว พ่นไฟ มีการนำเอากลองตะลวดปด ซึ่งเป็นกลองประกอบจังหวะเฉพาะของกลอง ตีงมมาประกอบด้วย ทำให้น่าเป็นห่วงว่าจะมีการพัฒนาเลยเถิดจนขาด เอกลักษณ์ไปในที่สุด

เอกสารประกอบ

ความเป็นมาของกลองสะบัดชัย โดย อ.สนั่น ธรรมธิ สำนัก ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

จักรพงษ์ คำบุญเรือง

jakpong@chiangmainews.co.th